

MARTIALIS 9 FEEST
IN HET OUDE ROME

Een panorama van cadeaus

VERTAALD EN TOEGELICHT DOOR VINCENT HUNINK

Inhoud

Inleiding 5

Deel I: Aan tafel

Eten en drinken

(BOEK 13)

Deel II: Om mee te nemen

Presentjes voor thuis

(BOEK 14)

Deze uitgave

Index

Voorgerechten

GRANEN, BONEN EN GROENTEN

6 Grutten

Grutten geef ik. Tja, een rijke
geeft misschien wel honingwijn.
Of geeft die rijke niets? Dan koop
die honingwijn maar zelf..

Grutten: een goedkoop soort voedsel, eigenlijk niet geschikt als geschenk. De dichter varieert in deze bundel bewust tussen heel eenvoudige geschenken (soms juist in grootsprakige taal beschreven), en zeer luxueuze cadeaus. ¶ Honingwijn: (Lat mulsum), een zeer kostbare wijnvariant; vergelijk #106 en #108. ¶ Koop: een plaagstootje aan het adres van de ontvanger: hij verdient kennelijk geen duur geschenk, van niemand.

7 Bonen

Met witte bonen lekker schuimend
in een rode pot hoef jij
niet telkens op te draven bij
die sjieke etentjes.

Schuimend: een positief punt. Het is dus geen teken van bederf, maar wekt eerder de indruk dat de bonen goed zijn ingemaakt. ¶ Op te draven: als behoeftige tafelgast bij een rijke gastheer. De vermeende armoede van de ontvanger is hier dus uiteindelijk iets goeds.

8 Speltpap

Gebruik je potten eerst voor pap
van spelt uit Clusium, en eet je
vol. De lege potten zijn dan
goed voor zoete most.

*Clusium: oude stad in Etrurië, bekend om zijn spelt. ¶ Zoete most: de
aanwijzing is niet helemaal duidelijk. Misschien is bedoeld dat je een pot
eerst moet vullen met pap, dan de inhoud opeten, en vervolgens in de pot
moest doen en die inkoken tot siroop.*

9 Linzen

Presentje uit Pelusium!
Hier heb je linzen van de Nijl.
Goedkoper spul dan grutten, maar
toch duurder dan die bonen!

*Pelusium: stad in de Nijldelta, hier plaatsvervangend voor heel Egypte.
¶ Linzen: een gerecht dat nauw verbonden wordt met Romeins Egypte.
¶ Duurder: alle drie de genoemde etenswaren zijn goedkoop. Het gedicht
maakt een knipoog naar het ijverige onderlinge 'prijzvergelijken' onder
gretige ontvangers van cadeaus.*

10 Bloem

Wat bloem zoal vermagen wat je
daarmee allemaal kan doen,
het is ontelbaar. Altijd goed
voor bakkers en voor koks.

*Bloem: fijne tarwebloem. Een geschenk van alledaagse bloem lijkt op
zichzelf niet interessant en het gedicht maakt geen grappig of opvallend
punt. Mogelijk ontgaat ons de clou.*

11 Gerst

Wat ezeldrijvers aan hun ezels
(want die zwijgen wel) onthouden
geef ik... aan de herbergier.

Dit is dus niet voor jou!

Gerst: hier en in enkele andere gedichten wordt het onderwerp alleen genoemd in de titel. De rest is dan een soort raadseltje. ¶ Zwijgen wel: zinspeling op een gangbare vorm van fraude, waarbij ingehuurde ezeldrijvers het voor de ezels bestemde voer doorverkopen aan herbergiers, waarna zij de ezels iets goedkopers voorzetten. ¶ Niet voor jou: een plagerige opmerking tegenover de ontvanger van het geschenk.

12 Graan

Voilà driehonderd schepel graan
geproduceerd in Afrika.
Pak aan, dan hoeft hier bij de stad
jouw landje niet te sterven.

Driehonderd schepel: een relatief grote hoeveelheid, en dus een duur cadeau vergeleken met eerdere presentjes. Aan de andere kant is het geen hoeveelheid waarmee je een serieus landgoed ongebruikt kunt laten. Indirect is dit dus eerder een plaagstootje, met de implicatie dat het bij 'jouw landje' gaat om een onbeduidend stukje grond, een klein buitenverblijf. ¶ Afrika: een groot leverancier van graan. Vooral Egypte geldt als 'graanschuur van Rome'.

13 Bieten

Om flauwe bietjes, lunch van werkluï,
serieus te laten smaken
doet een beetje kok er meestal
wijn en peper bij.

Bieten: algemeen gegeten groente, soms ook vermeld vanwege zijn laxerende werking; voor die laatste associatie vergelijk ook #14. ¶ Peper: vergelijk #5.

14 Sla

Bij onze opa's kwam de sla
als slot van het diner op tafel.
Leg eens uit: waarom komt hij
bij ons ter opening?

Slot van het diner: sla ná de maaltijd was een culinaire gewoonte uit de Republikeinse periode, die blijkbaar in de vroege keizertijd is veranderd. ¶ Ter opening: de vertaling is bewust enigszins dubbelzinnig. De dichter suggereert dat sla als amuse bij een copieus maal een teken is van decadentie. De achterliggende gedachte is vermoedelijk dat sla laxerend kan werken, en dus 'maag en darmen vrijmaakt' voor een volgende bras- en slemppartij.

15 Smokeless hout

Ligt jouw boerderij nabij
Nomentum? Neem dan, beste Landman,
als je naar je hofstee gaat
je eigen houtjes mee.

Smokeless hout: hout geïmpregneerd met water of oliedrab, speciaal geschikt voor open haarden zoals die gebruikt worden op het platteland. ¶ Landman: ironische aanduiding voor een stadsbewoner met een huisje buiten de stad; vergelijk #12. ¶ Nomentum: waarschijnlijk de moderne plaats Mentana, zo'n twintig kilometer noordoostelijk van Rome. Martialis heeft hier zelf een buitenhuis, maar dat lijkt niet relevant voor het gedicht; de plaats is vooral een symbool van het degelijke Italische platteland. ¶ Houtjes mee: een paradoxaal geschenkje. Een echte Romeinse boer zou voor brandhout zelfvoorzienend moeten zijn.

Bureauspullen en speelgerei

3 Citroenhouten schrijftafeltjes

‘Wanneer wij, platen hout, niet waren
opgesplitst tot dunne plankjes
waren wij de nobele last
van Afrikaans ivoor.’

A-gedicht (*kostbaar geschenk*). ¶ *Citroenhouten: het gaat om een kostbare houtsoort, die in de literatuur vaak symbolisch is voor decadente luxe.* ¶ *Schrijfplankjes: houten exemplaren (in tegenstelling tot gewone vormen met een waslaag) worden beschreven met inkt. Bekend zijn de vele vondsten van houten schrijftafeltjes uit Vindolanda.* ¶ *Afrikaans ivoor: bedoeld zijn luxe, ivoeren tafelpoten. Voor tafelbladen van citroenhout, zie #89 en #91.*

4 Vijfvoudige schrijftafeltjes

Het bloed van jonge stieren warmt
de blijde voorplaats van de meester
als een ‘vijflaags’ hem een hoge
eer heeft toegekend.

B-gedicht (*goedkoop geschenk*). ¶ *Jonge stieren: bedoeld is een dankoffer. Normaal gesproken volstaat men met één dier.* ¶ *Vijflaags: een gewoon, vijfvoudig wassen schrijftafeltje.* ¶ *Hoge eer: wellicht het consulaat. Blijkbaar krijgt de betrokkene daarover een schriftelijk bericht.*

5 Schrijfplankjes van ivoor

Doffe was mag jouw verzwakte
ogen niet verdonkeren:
laat zwarte letters voor jou kleuren
op sneeuwwit ivoor.

A ¶ *Doffe: vanwege de donkere kleur van Romeinse was, vaak zwart of rood. Hierop ingegrifte letters zijn slecht leesbaar. ¶ Ivoor: schrijfplankjes van ivoor worden alleen in dit gedicht genoemd.*

6 Drievoudige schrijftafeltjes

Die drielaags tafeltjes van ons
vind jij een waardeloos geschenk.
Maar niet wanneer je meisje schrijft:
'Vanavond kom ik langs'.

B ¶ *Drievoudige: uiteraard is deze vorm nog gangbaarder en eenvoudiger dan de vijflaags variant uit # 4. ¶ Ons: vergelijk aantekening bij #20. ¶ Meisje: vriendin. Het gedicht roept de sfeer op van Romeinse liefdespoëzie.*

7 Perkamenten schrijftafeltjes

Al heet dit 'perkament', denk jij maar
dat het hierbij gaat om was.
Zo vaak je nieuwe tekst wilt maken
wis je alles uit.

A ¶ *Perkamenten: aantekenboekjes van perkament zijn een duur alternatief voor wastafeltjes. ¶ Wis je alles uit: het perkament wordt beschreven met afwisbare inkt.*

8 Vitelliaantjes

Al blijft zo'n briefje dicht,
een meisje dat het krijgt
weet meteen genoeg.

B(1) ¶ *Vitelliaantjes: piepkleine briefjes, genoemd naar een verder onbekende Vitellius (niet de 1e eeuwse keizer). ¶ Al blijft..: het Latijnse gedicht is geschreven in hendecasyllabi, zoals eerder in #(13) 81. Ook de vertaling is daarom anders van vorm en ritme. ¶ Weet meteen genoeg: het is een liefdesverzoek.*

9 Idem

'Minibriefjes, wij, je ziet het,
dus je denkt: wij gaan naar een
vriendinnetje. Nee, mis! Zo'n briefje
bedelt ook om geld.'

B(2); *combinatie met de vorige. ¶ Vriendinnetje: zoals in #8. ¶ Geld: blijkbaar worden ook bedelbrieven op onooglijk kleine blaadjes geschreven.*

10 Grote papyrusvellen

Het is geen klein geschenk
wanneer een dichter jou
lege vellen geeft.

A ¶ *Grote papyrusvellen: een gangbaar geschenk bij de Saturnalia. ¶ Het is: gedicht in hendecasyllabi, vergelijk #8. ¶ Lege vellen: dus bladen die niet bedorven zijn met saaie poëzie. Een staaltje dichterlijke zelfironie en schijnbare zelf-depreciatie, zoals vaker. De gedachte krijgt natuurlijk alsnog de vorm van een gedicht.*

11 Briefpapier

Of dit naar vagelijk bekenden
dan wel lieve vrienden gaat,
dit vel spreekt alle adressaten
steeds als 'beste' aan.

B ¶ *Briefpapier: eenvoudige, smalle vellen papyrus bedoeld voor brieven. ¶ 'Beste': een verwijzing naar de gangbare briefopening (in het Latijn groet de briefschrijver de aangeschreven als suos 'de zijnen').*

12 Ivoren geldkistjes

Dit kistje is alleen gepast
voor muntgeld met een gele kleur.
Gebruik voor zilver maar wat anders.
Iets van hout of zo.

A ¶ *Met een gele kleur: van goud. ¶ Van hout: vergelijk het volgende gedicht.*

13 Houten geldkistjes

Zit ergens onderin ons kistje
in de troep wat goeds? Voilà:
cadeau! Of is het inhoudsloos?
Dan krijg je 't kistje zelf.

B ¶ *In de troep: het gegeven doosje is blijkbaar gebruikt. Het is dus een wel erg schamel geschenk.*